

Notitie aan : NVPG, t.a.v. de heer Jaap van der Bom

Afschrift aan : Ministerie van I en W, t.a.v. mevrouw Marije Schouwstra

Notitie met kenmerk : 9FENE-ALG.13288.N

Datum : 20 november 2019

Betreft : Beschouwing door Fenelab op “Oriënterend ringonderzoek PFAS verbindingen in grond”, uitgevoerd door DrechtConsult d.d. 7 november in opdracht van de Nederlandse Vereniging Grondbewerkingsbedrijven.

Contactpersoon : Edwin Zoontjes, secretaris Fenelab
Jaap-Willem Hutter, voorzitter Sectorcommissie Milieu Fenelab

---

Inleiding en aanleiding

Fenelab is de branchevereniging die de belangen behartigt van circa 90 onafhankelijke, geaccrediteerde laboratoria en kalibratie- en inspectie-instellingen in Nederland. De leden voeren werkzaamheden uit in verschillende deelsectoren. Leden die gespecialiseerd zijn in milieuanalyses, -inspecties en –onderzoeken zijn geclusterd binnen Fenelab in de Sectorcommissie Milieu. In samenspraak met voornoemde Sectorcommissie is deze notitie opgesteld.

De aanleiding voor deze notitie is een bericht van de heer Jaap van der Bom die namens de Nederlandse Vereniging van Grondbewerkingsbedrijven (hierna: NVPG) aan Fenelab melding maakte van het oriënterende ringonderzoek inzake PFAS verbindingen in de grond, ontvangen op 7 november jl. in een concept versie en op 11 november jl. als definitieve versie.

Dit onderzoek is uitgevoerd door DrechtConsult BV (J. van der Bom) en S&R Milieuadvies BV (S. Vermaat) in opdracht van de NVPG. Van één specifieke onderzoeklocatie werden bodemonsters geselecteerd en aangeboden aan een drietal laboratoria (allen lid van de Sectorcommissie Milieu van Fenelab).

Fenelab heeft alvorens een reactie te geven op de resultaten in het onderzoeksrapport van DrechtConsult, aangegeven de informatie eerst met de drie laboratoria te delen en verzocht om nadere beschouwing. Deze notitie is het resultaat van die beschouwing door Fenelab met haar leden.

De opbouw van deze notitie is als volgt. In eerste instantie worden algemene bemerkingen geplaatst door Fenelab over de wijze van onderzoek, doelstellingen, etc. Voorts worden detailopmerkingen geplaatst over met name de analyseresultaten, monsterneming en tenslotte volgt daaruit een conclusie.

Algemene bemerkingen

- Fenelab begrijpt de achtergrond en aanleiding van het onderzoek dat in opdracht van de NVPG is uitgevoerd. Er is in de brede maatschappelijke context veel onrust over het beleid van de Rijksoverheid inzake de grenswaarde voor PFAS-verbindingen in de grond en bodem. Het beleid heeft vooralsnog als resultaat dat veel werkzaamheden stagneren. Diverse bedrijfstakken in de bouw- en grondsector, zoals de leden van de NVPG, ondervinden hier gevolgen van blijkens recente berichten in de media. Hier wordt verder niet op in gegaan, maar het is wel verklarend voor het voornoemde onderzoek.

- Het rapport van S&R Milieuvadvisering gaat in het bijzonder in op de meetonzekerheid van de uitgevoerde testen op PFAS. Het is van belang vast te stellen, dat meetonzekerheid inherent is aan elk analyseresultaat. Gezien de hierboven geschetste maatschappelijke onrust is het goed dat het onderwerp ter discussie is gesteld en Fenelab is zeker bereid hier verder over van gedachten te wisselen.

- Fenelab is vanaf juni 2019 gevraagd door de Rijksoverheid – en in het bijzonder door het ministerie van I en W – om mee te denken in de uitvoering van het Tijdelijk Handelingskader PFAS dat in de achterliggende zomer is opgesteld en gecommuniceerd door de staatssecretaris van I en W aan de Tweede Kamer.

Voorafgaande aan het uitkomen van het Handelingskader had Fenelab zelf al een aantal initiatieven genomen. Zo werd eerder in 2019 aan SIKB en het ministerie voorgesteld de analyse van PFAS onder te brengen in AS3000 en AP04, om de kwaliteitsborging van de uitgevoerde testen op een hoger plan te brengen. Op dit moment wordt dit binnen een SIKB-project ten uitvoer gebracht. Ook heeft Fenelab een belangrijke rol gespeeld bij de afbakening van het pakket te onderzoeken PFAS-verbindingen, op basis waarvan het huidige pakket van 30 tot stand is gekomen.

- Fenelab heeft (en haar leden hebben) geen enkel belang bij welke gestelde grenswaarde dan ook voor PFAS verbindingen en aanverwante zaken en heeft er geen oordeel over. Wel hebben de laboratoria er belang bij dat de strengste grenswaarde goed meetbaar is.

- De leden van Fenelab hebben hun werkzaamheden ingericht op grond van de RvA scope / verrichting waarvoor men geaccrediteerd is. De accreditatienorm waartegen Fenelab leden zijn geaccrediteerd is NEN-EN-ISO/IEC 17025, 'Algemene eisen voor de bekwaamheid van beproevings- en kalibratielaboratoria'.

Detailopmerkingen

Het rapport nalopend zijn onderstaande bemerkingen op te tekenen:

- In het rapport wordt vastgesteld op pagina 3, tweede alinea dat de analyses van PFAS momenteel door de labs niet onder accreditatie worden verricht. Dit is ten dele juist, zie ook de bij het rapport toegevoegde analysecertificaten. De Kwalibo-regeling vereist een erkenning van onder meer de laboratoria. Dit zal mogelijk zijn zodra de analyse op PFAS is opgenomen in AS3000 en AP04, zie ook hierboven. Dit zal nog enige tijd in beslag nemen. Naar verwachting zal de Regeling Bodemkwaliteit in januari 2021 zijn aangepast met de dan aangepaste AS3000 en AP04 documenten.

- Ringtest onder paragraaf 2 van pagina 3. Een ringonderzoek is een beproefd middel voor laboratoria om de kwaliteit van hun analyses te monitoren, te borgen en te verbeteren. Een ringonderzoek is daarmee een vorm van toetsing van de vakbekwaamheid van een laboratorium. Deskundige bedrijven organiseren ringonderzoeken voor internationale (geaccrediteerde) laboratoria. De labs onderzoeken hierbij zelf een door een externe organisatie gemaakt monster op diverse parameters. De verkregen resultaten worden door de laboratoria verstuurd aan de betreffende externe partij.

Vervolgens worden deze statistisch verwerkt, waarbij de prestaties per laboratorium worden geëvalueerd en gepresenteerd in een eindrapport.

Fenelab is van oordeel dat het door DrechtConsult uitgevoerde ringonderzoek niet voldoet aan de eisen die aan de procedure voor een ringonderzoek gesteld moeten worden. Zo is een belangrijke voorwaarde voor een geaccepteerd ringonderzoek dat homogene monsters worden rondgezonden aan de verschillende laboratoria om te borgen dat de concentraties in de rondgezonden monsters identiek is. Uit bijvoorbeeld de analyseresultaten van lutum en organisch stof in volgens DrechtConsult identieke monsters blijkt al dat de rondgezonden monsters niet als identiek zijn te beschouwen. Op basis van de resultaten kunnen daarom uitsluitend op zeer indicatief niveau conclusies worden getrokken.

Opgemerkt kan nog worden dat zowel het ministerie van I en W, in samenwerking met RIVM, als Fenelab laboratoria bezig zijn met de opzet en uitvoering van een ringonderzoek in bodemmonsters.

- Er is gekozen voor één specifieke locatie. Fenelab vindt het gezien de beperkte steekproef – gegeven het feit dat een groot deel van de Nederlandse bodem verontreinigd is met PFAS-verbindingen – lastig dat vergaande uitspraken worden gedaan over de resultaten van de onderzoeken door de drie laboratoria.

- Inzoomend op die locatie. DrechtConsult acht het niet aannemelijk dat er PFAS-verbindingen ter plaatse kunnen worden aangetroffen gegeven bepaalde kenmerken van de locatie. De kans is echter aannemelijk dat bij latere activiteiten zoals het aanbrengen en verleggen van kabels en leidingen in de grond, er PFAS-verbindingen in dezelfde bodem terechtgekomen kunnen zijn. Gezien de lange tijd dat het object er is, is dat zeker wel aannemelijk. In hoeverre heeft DrechtConsult vastgesteld dat er ter plaatse geen andere bodemactiviteit heeft plaatsgevonden waardoor eventuele PFAS-verontreiniging opgetreden zou kunnen zijn?

- Fenelab vindt dat de aanbevelingen die worden gedaan, te overtrokken zijn in relatie tot de beperkte omvang van het onderzoek. Fenelab stelt voor om hierover nader in gesprek te gaan met betrokkenheid van zowel het bedrijfsleven als de overheid.

Conclusie van de beschouwing door Fenelab

Op basis van het bovenstaande komt Fenelab tot de volgende conclusies.

- Gezien de maatschappelijke onrust die er is omtrent de aanwezigheid van PFAS in de bodem en het feit dat diverse infrastructurele werken worden gehinderd in hun uitvoering achten wij het een goede zaak dat de kwaliteit van de uitgevoerde analyses ter discussie worden gesteld. Gepresenteerde gehalten moeten immers betrouwbaar zijn, anders worden mogelijk ten onrechte foute beslissingen genomen.

- Fenelab betreurt het wel dat met het door DrechtConsult en S&R Milieuadvies uitgevoerde zeer beperkte onderzoek het laboratoriumonderzoek van PFAS in een negatief daglicht wordt gesteld, temeer daar bij het uitgevoerde onderzoek terecht een aantal kritische kanttekeningen kan worden geplaatst. Zo wordt ten onrechte de indruk gewekt dat de gevonden verschillen in analyseresultaten geheel zijn toe te schrijven aan de laboratoria en is de mogelijke invloed van het veldwerk in het geheel niet meegenomen in de beschouwingen.

Fenelab is graag bereid tot nader overleg naar aanleiding van het rapport, omdat een kritische beschouwing van de gehele keten, van monsterneming tot en met analyse en rapportage, inzicht kan geven over die punten waar kwaliteitsverbetering in de keten mogelijk is.